

BUITENLAND

‘ICB zal geloofwaardigheid van internationaal strafhof vergroten’

Foto's: Andreas Burkhardt / Anwaltverein

Er is nog geen zaak in zicht, maar voor ruim 300 advocaten was dat op 21 en 22 maart jl. geen beletsel om in Berlijn verder gestalte te geven aan de International Criminal Bar (ICB), het toekomstig vertegenwoordigend orgaan van verdedigers bij de onlangs geïnstalleerde International Criminal Court (ICC) in Den Haag. De motieven om een soms lange reis naar Duitsland te maken – er waren advocaten uit onder meer Afrika en Zuid-Amerika – liepen uiteen van de ‘hoop’ ooit een ‘grote zaak’ te krijgen bij het hof tot de vaker gehoorde ‘wens’ van met name advocaten uit Europa en de Verenigde Staten bij te dragen aan een rechtvaardiger wereld.

‘Dit is esoterisch werk’, zegt de Amerikaanse advocate Nancy Hollander, een van de achttien advocaten die uit de VS waren gekomen. Met een peace-button op de revers van haar grijze mantelpak liep ze de dag voordat de vergadering begon in Berlijn mee in een scholierendemonstratie tegen de oorlog in Irak. ‘Het strafhof zal zo’n oorlog niet kunnen voorkomen’, zegt ze. ‘Het zal geen tragedies kunnen tegenhouden. Maar het zal in de toekomst wel degelijk een belangrijke rol spelen en mede het internationale recht vorm geven, alleen al door het feit dat het twee verschillende rechtssystemen met elkaar zal moeten verzoenen. De ICB kan daarbij een cruciale rol spelen en zal de geloofwaardigheid van het gehele strafhof vergroten.’

Bevlogenheid drijft ook de Canadese advocate Elise Groulx, een van de oprichters van de ICB en in Berlijn gekozen tot voorzitter van het ‘exe-

cutive committee’. ‘Waar geen onafhankelijke verdediging is’, zegt ze gedecideerd, ‘is ook geen goede rechtspraak. Dan helt alles over naar de aanklager.’ Met die boodschap trok zij een aantal jaren geleden naar het constituerend beraad van het internationale strafhof, in de verwachting dat zij de zoveelste zou zijn met een pleidooi voor een onafhankelijke verdediging. ‘Maar ik was de eerste, heel lang ook de enige, en mijn boodschap was verre van populair, zowel bij de oprichters van het strafhof als bij veel collega’s. Steun kreeg ik pas na verloop van tijd vooral van de Franse en de Nederlandse ordes en na een eerste, chaotisch verlopen vergadering in Parijs, ook van de Europese Commissie. Een probleem was natuurlijk ook dat het ICC zelf moeizaam van de grond kwam doordat de Verenigde Staten weigerden mee te werken. Nu lijkt de acceptatie van de ICB groeiende. Het spijt mij te moeten constateren dat de oorlog in Irak daarbij helpt.’

Niettemin is ze tevreden met de voortgang die geboekt is bij de oprichting van de ICB, waarvan de belangrijkste praktische taken het leveren

Elise Groulx

van faciliteiten zijn, en training in het ‘adversarial system’ waarmee advocaten bij het strafhof geconfronteerd zullen worden. Hoewel de Duitse advocaat Stefan Kirsch onmiddellijk toegeeft dat deze procesvoering een van de grootste problemen is voor een advocaat bij een internationaal hof, zijn het volgens hem vooral ook kleine, praktische onvolkomenheden die het leven soms ondraaglijk maken. Zo werd zijn werk bij het International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY) onnodig verzaamd door de uiterst gebrekkige behuizing voor de advocaten bij het tribunaal – met bijvoorbeeld twee computers voor zes zaken tegelijkertijd – en door de geringe medewerking van de griffie bij het – tijdig – verstrekken van kopieën van documenten. ‘Vervelend was ook dat we altijd uitgebreid gecontroleerd moesten worden door de veiligheidsdiensten als we een keer naar de bibliotheek wilden’.

Bij het ICTY werd een halfjaar geleden een belangenvereniging van advocaten bij het tribunaal opgericht die erin slaagde veel omstandigheden te verbeteren. Voor de toegang tot bibliotheek en de cafetaria werden speciale passen verstrekt. Met de griffie – die volgens de Servische advocaat Slobodan Zečević voor 80 procent van de problemen verantwoordelijk is – wordt naar oplossingen gezocht voor andere knelpunten. ‘De griffie is een bureaucratisch apparaat dat veel regels heeft opgesteld waar ze maar moeilijk van af kan stappen’, zegt Zečević. ‘De meeste van deze problemen zijn van technische aard en vormen geen fundamentele bedreiging voor het werk van de verdediging.’ Een aantal advocaten vindt de eis storend dat een verdediger eerst geballoteerd moet worden door de belangenvereniging van de advocaten bij het ICTY om op de lijst van mogelijke verdedigers van het tribunaal te komen. ‘Zo heeft het tribunaal het gewild en zo is het opgenomen in de regels’, zegt Zečević, die tevens de voorzitter van de vereniging is. ‘Tot nu toe hebben we twee keer een advocaat afgewezen op grond van een te geringe ervaring in criminele zaken.’

Een dergelijke beperking zal de ICB niet kennen. ‘De ICB staat open voor iedereen’, zegt landelijk deken Jeroen Brouwer, een van de drijvende krachten achter de ICB en in Berlijn

Advocaten stemmen in Berlijn

gekozen tot lid van het 'executive committee'. 'Bij het internationale strafhof bepaalt de griffier wie er op de lijst komt en we hopen dat het lidmaatschap van de ICB tot aanbeveling zal strekken', zegt Brouwer, die er verder op wijst dat de ICB ook geen disciplinaire maatregelen zal treffen tegen advocaten. 'Dat kun je de nationale ordes niet afnemen. Er komt uiteraard wel een "code of conduct", daarvoor zullen we nog een gemeenschappelijke noemer moeten vinden.' De belangrijkste aansporing om lid te worden van de ICB ligt volgens hem bij de faciliteiten die het biedt, met name op het gebied van training.

'Het gat tussen common law en civiel recht is nauwelijks te overbruggen', zegt Stefan Kirsch. 'Bij het internationale strafhof zijn meer civiel-

rechtelijke aspecten in-gebed, maar of dat ook zo blijft staat niet vast. Belangrijk is daarom dat advocaten getraind worden op het gebied dat ze niet kennen en vooral ook de taal van het hof leren. Als je zoals ik uit Duitsland komt, heb je aanvankelijk een grote achterstand op Britse collega's.'

Brouwer betreurt dat zo weinig Nederlandse advocaten tot nog toe belangstelling hebben getoond voor de ICB. Alleen de Nederlandse advocaat Jan Sjöcrona was naar Berlijn gekomen. Hij begrijpt dat het strafhof voor de meeste advocaten 'een ver-van-hun-bed-show is'. Maar er zijn volgens hem goede redenen om 'er wel in te stappen'. Sjöcrona: 'Het is nieuw, uit-

dagend en historisch, in een omgeving waar internationale relaties tellen.'

Sceptici die roepen dat het 'toch nooit wat wordt' met het strafhof wijst hij pertinent af. 'In het begin werd hetzelfde gezegd van het Joegoslavië-tribunaal en zie, nu zit Milošević zelf op het beklagdenbankje samen met een hele reeks andere verdachten. Het begint langzaam en het kan ook nog enige tijd duren voordat het überhaupt goed van de grond komt, maar het is er nu en zal niet meer kunnen verdwijnen.'

(Zeger Luyendijk, Berlijn)

Discussie in Engeland over rechtmatigheid oorlog

Sinds de oorlog in Irak begon lijkt de vraag naar de rechtmatigheid daarvan enigszins naar de achtergrond verschoven. Hierdoor kon de Nederlandse kabinetsformatie weer worden vlotgetrokken, voor eventjes. In Engeland is de discussie echter nog steeds gaande. Hoofdstuk VII van het Handvest van de Verenigde Naties staat het gebruik van geweld toe in twee situaties; neergelegd in art. 42 en 51. Art. 42 bepaalt dat de Veiligheidsraad kan 'overgaan tot zulk optreden door middel van lucht-, zee- of landstrijdkrachten als nodig is voor de handhaving of het herstel van de internationale vrede en veiligheid.' Art. 51 bevestigt het 'recht tot individuele of collectieve zelfverdediging in geval van een gewapende aanval.'

Op 17 maart publiceerde de Engelse regering de juridische analyse van Procureur-Generaal (*Her Majesty's Attorney General*) Lord Goldsmith, op dit betoog deed ook premier Balkenende een beroep, in het Nederlandse kamerdebat over Irak. Volgens Goldsmith geven Veiligheidsraadresoluties 678, 687 en 1441, gelezen in onderling verband, de juiste basis om tot geweld over te gaan. Goldsmith wijst erop dat deze resoluties door de Veiligheidsraad werden aangenomen onder Hoofdstuk VII van het Handvest.

Lord Goldsmith

Goldsmith redeneert als volgt: Na de Irakese invasie van Koeweit nam de Veiligheidsraad op 29 november 1990 resolutie 678 aan. In die resolutie gaf de Veiligheidsraad toestemming geweld te gebruiken tegen Irak, om

Irak uit Koeweit te verwijderen en om de vrede en veiligheid in de regio te herstellen. Na de succesvolle afloop van Operatie Dessert Storm nam de Veiligheidsraad vervolgens op 3 april 1991 resolutie 687 aan waarin het de voorwaarden voor de wapenstilstand vastlegde. Die resolutie bepaalde dat Irak zijn massavernietigingswapens moest overdragen of vernietigen (en vormde de basis voor de VN-wapeninspecties in Irak). Goldsmith redeneert dat resolutie 687 weliswaar de in resolutie 678 neergelegde toestemming om geweld te gebruiken opschoortte, het beëindigde die toestemming echter niet. Indien Irak zijn verplichtingen onder resolutie 687 niet zou nakomen zou de in resolutie 678 neergelegde toestemming om

geweld te gebruiken weer herleven.

Goldsmith wijst er vervolgens op dat de Veiligheidsraad op 8 november 2002 in resolutie 1441 vaststelde dat Irak de in resolutie 687 neergelegde verplichting om te ontwapenen niet is nagekomen en nog steeds niet nakwam. Resolutie 1441 gaf Irak 'een laatste kans om aan de ontwapeningsverplichtingen te voldoen' en waarschuwde voor 'serious consequences' mocht Irak daar niet aan voldoen. Voorts bepaalde resolutie 1441 dat indien Irak op enig moment de verplichtingen daaronder niet zou nakomen of niet zou meewerken in de tenuitvoerlegging daarvan, dat feit wederom een nieuwe tekortkoming van de Irakese verplichtingen zou opleveren.

Volgens Goldsmith is het inmiddels overduidelijk dat Irak zijn verplichtingen niet is nagekomen, en bleef weigeren deze alsnog na te komen. Daardoor is de in resolutie 678 neergelegde toestemming geweld te gebruiken inmiddels herleefd, en momenteel van kracht. Goldsmith besluit met te stellen dat resolutie 1441 expliciet een nieuw Veiligheidsraadbesluit om geweld te gebruiken zou hebben vereist indien dat de bedoeling zou zijn geweest.

Meerdere gezaghebbende Britse juristen hebben laten weten Goldsmiths mening niet

te delen. Zo publiceerde de *Guardian* op 7 maart een brief van zestien vooraanstaande hoogleraren internationaal recht waarin zij schrijven dat, zonder directe reden voor zelfverdediging of een nieuwe Veiligheidsraadresolutie, de oorlog tegen Irak onrechtmatig is.

Daarnaast hebben een aantal mensenrechtenorganisaties aangekondigd juridische stappen te overwegen tegen de Britse regering, Tony Blair en het leger. Twee van de meest actieve anti-oorlogadvocaten zijn *solicitor* Phil Shiner, de advocaat van *Campaign for Nuclear Disarmament* (CND), en *barrister* Rabinder Singh QC. Singh en enkele van zijn kantoorgenoten schreven op verzoek van CND een aantal opinies waarin zij uiteenzetten waarom de oorlog naar hun mening onrechtmatig is. De opinies van Singh c.s. bevatten onder meer de door de critici van de regering meest gebruikte argumenten.

Volgens Singh c.s. blijkt uit de tekst van resolutie 687 (en de omstandigheden waaronder die resolutie werd aangenomen) dat de wapenstilstand van 1991 het einde betekende van de in resolutie 678 neergelegde toestemming geweld te gebruiken. Nieuwe maatregelen om naleving van resolutie 687 af te dwingen, en om de vrede en veiligheid in de regio veilig te stellen, zouden weer in handen van de Veiligheidsraad zijn, en niet van individuele lidstaten.

Daarnaast stellen Singh c.s. onder meer dat de in resolutie 1441 neergelegde waarschuwing voor 'serious consequences' indien Irak nog altijd niet zijn verplichtingen na zou komen, niet het gebruik van geweld impliceert. Om het gebruik van geweld goed te keuren zou de Veiligheidsraad volgens Singh c.s. de woorden 'all necessary means' moeten gebruiken. Dat is namelijk de formulering die de Veiligheidsraad normaal gesproken zou gebruiken om het gebruik van geweld goed te keuren (zo ook in resolutie 678). Singh c.s. wijzen er op dat het Verenigd Koninkrijk en de VS oorspronkelijk hadden getracht in de Veiligheidsraad een resolutie goedgekeurd te krijgen waarin de dreiging met 'all necessary means' was opgenomen. Rusland en Frankrijk maakten ernstig bezwaar tegen deze bewoording en partijen kwamen uitdrukkelijk overeen daar in resolutie 1441 geen gebruik van te maken.

Aldus bleef het besluit wat de volgende stap moest zijn inzake de Irak kwestie volgens Singh c.s. in handen van de Veiligheidsraad. Singh c.s. gaan ook in op de vraag of zelfverdediging, met het oogmerk om de oorlogsdreiging die van Irak uitgaat bij voorbaat af te wenden, een rechtmatige basis vormt voor geweld tegen Irak. Zij komen tot de conclusie dat dit niet het geval is. Alhoewel deze rechtvaardiging voor de oorlog wel door President Bush is geopperd heeft de regering-Blair zelfverdediging echter ook nooit naar voren durven schuiven ter onderbouwing van de invasie.

Of er daadwerkelijk succesvolle procedures tegen de Britse regering, Tony Blair of Britse militairen gevoerd zullen kunnen worden valt nog te bezien. Hoogleraar en *barrister* Philippe Sands wijst er in dit verband nog op dat alleen Engelse militairen het risico lopen voor het internationale strafhof in Den Haag vervolgd te worden wegens vermeende oorlogsmisdaden aangezien zowel de VS als Irak dat hof niet erkennen. Interessant detail is dat Rabinder Singh en Philippe Sands beiden verbonden zijn aan Matrix Chambers; het kantoor waar ook Cherie Booth QC, de echtgenote van premier Blair, werkzaam is.

(Alexander Kaarls, advocaat te Londen)

Peruaanse mensenrechten

Op 27 januari jongstleden is advocaat *Gloria Cano* voor de deur van haar kantoor in Lima, de hoofdstad van Peru, belaagd door een groep van zo'n twintig personen. Cano kon haar kantoor pas binnenkomen nadat haar collega's haar te hulp waren gekomen. De belagers probeerden zich toegang te verschaffen tot het gebouw, maar slaagden daar niet in. Cano, een bekende en internationaal gerespecteerde advocaat, werkt voor een van de belangrijkste mensenrechtenorganisaties in Peru, de *Asociación Pro Derechos Humanos* (APRODEH). Cano heeft gedurende het regime van ex-president Fujimoro veel slachtoffers van mensenrechtenschendingen bijgestaan. APRODEH, opgericht in 1983, is vaker het doelwit geweest van bedreigingen. Aangenomen wordt dat de belaging van Cano het werk is van aanhangers van de voormalige president Alberto Fujimoro, als wraakactie voor de recent gelanceerde campagne *Campaña contra la Impunidad y la Corrupción*. Deze campagne is een initiatief van APRODEH en heeft de uitlevering van Fujimoro door Japan ten doel. Fujimoro is in november 2000 naar Japan gevlucht. Hem zijn verschillende moorden en verdwijningen ten laste gelegd, evenals wetenschap van het bestaan en de daden van de beruchte *Grupo Colina*, het doodseskader van de Peruaanse veiligheidsdienst. Fujimoro is inmiddels Japans staatsburger. Japan weigert ten enenmale haar burgers uit te leveren.

Het werk van APRODEH en andere mensenrechtenorganisaties wordt ernstig gehinderd door de belagers en de bedreigingen. Als daders en verantwoordelijken immuniteit genieten, worden de mensenrechten ernstig bedreigd. De nieuwe president Alejandro Toledo die sinds 28 juni 2002 aan het werk is, heeft toegezegd immuniteit tegen te gaan en de mensenrechten te bevorderen.

De Amerikaanse mensenrechtenorganisatie *Lawyers Committee for Human Rights* is een actie gestart naar aanleiding van de belaging van Gloria Cona en de vermindering van het werk van APRODEH. U kunt deze actie ondersteunen door een brief te sturen naar de president van Peru, dr. Alejandro Toledo en naar de Peruaanse Minister van Justitie, Dr. Fausto Alvarado Doderó. U doet er goed aan een afschrift van de brieven te sturen naar de Nederlandse ambassadeur in Peru. Voor meer informatie omtrent deze actie (o.a. adressen van de betreffende personen en een voorbeeldbrief), alsmede voor meer informatie over de stichting *Advocaten voor Advocaten* kunt u contact opnemen met mr. Mirjam Siesling, secretaris, p/a Janskerkhof 16, 3512 BM Utrecht, tel. 030-253 71 21, fax: 030-253 70 28, E-mail: M.Siesling@law.uu.nl

AGENDA

Genoegdoening

De Nederlandse Juristenvereniging organiseert op 13 juni 2003 haar jaarvergadering. Thema van de bijeenkomst is *Het opstandige slachtoffer - genoegdoening in strafrecht en burgerlijk recht* met prof. mr. C.P.M. Cleiren, prof. mr. C.E. du Perron en prof. dr. A.C. Zijderveld als preadviseurs. De vergadering is toegankelijk voor leden, wie geen lid is kan zich schriftelijk aanmel-

den bij Heleen Westdorp, secretariaat NJV, antwoordnummer 84332, 2508 WB Den Haag, tel. 070 - 328 53 83, fax 070 - 328 55 17, e-mail hwestdorp@dbbw.nl. Kosten lidmaatschap: 20 euro per jaar.

Aan de vergadering zijn 4 opleidingspunten verbonden voor advocaten.